

בס"ד, ב' אדר התשפ"ו

מנחות ל"ט – דיני ציצית, קשרים, חוטים ובגדים

שאלות:

1. לאורן נחתך חוט של ציצית בלולאה שמחוברת לבגד, הציצית כשרה?

קשר בציצית מהתורה, וחוט שנקרע

- **רבה אמר** שאפשר ללמוד מהדין שהגרדומים כשרים (כמו שראינו בדף הקודם) שחייבים לעשות בציצית לפחות קשר אחד. הקשר העליון (הקשר שרוחק מהבגד, בסוף הגדיל) הוא חיוב מן התורה, כי הוא זה שמקיים את הגדיל (החלק הכרוך). בלי קשר בכלל – הציצית פסולה.
כי אם הקשר היה חובה רק מדרבנן, התורה לא הייתה צריכה להתיר במפורש שעטנז בציצית. הרי אם אדם רק מעביר את החוטים בחור של הבגד בלי לקשור אותם, זה לא נחשב חיבור מהתורה לעניין כלאיים. עצם זה שהתורה הוצרכה להתיר כלאיים, מוכיח שהקשר הופך את הציצית לחיבור מהתורה.
 - **רבה בר רב אדא** אמר בשם **רב אדא** בשם **רב**: שאם אחד מחוטי הציצית נפסק מעיקרו (מתחילתו, במקום החיבור לבגד לפני הגדיל) – הציצית פסולה.
 - **רב נחמן** אמר את הדין הזה, ו**רבא** **הקשה** לו מבריייתא שאומרת ששיעור הציצית מעכב רק "בתחילתו", אבל "בסופו" (אחרי שכבר נעשתה) "שיריו וגרדומיו כל שהוא" – כשר.
 - מכיוון שהבריייתא מזכירה גם "שיריו" וגם "גרדומיו", מן הסתם הכוונה היא שאחד מהם מדבר על מקרה שנפסק הצד של השורש לגמרי (מעיקרו), ומשמע מהבריייתא שגם זה כשר בסופו.
 - הגמרא **מתרצת** ש"שיריו וגרדומיו" זה דבר אחד. הבריייתא באה ללמד שצריך שיישאר "שיריים" בתוך הגרדומים באורך שמספיק כדי לענבן (לעשות קשר). אבל אם נפסק לגמרי מעיקרו השורש – זה באמת פסול כמו שאמר **רב**.
2. מני החליט שהוא רוצה להוסיף חוט תכלת בציצית, האם הוא יכול לכרוך את החוליות איתו?

חוליות וכריכות בציצית

- **חוט של כרך**: **רבה** אמר בשם **רב** (ורב **יוסף** תיקן שהדין נאמר בשם **שמואל**) שהחוט שבו כורכים את הציצית נחשב לאחד משמונת החוטים שצריך שיהיו בציצית. גם **רבי יאשיה מן אושא אמר** שהחוט הזה עולה למניין החוטים.
- **אורך הכריכות**: **רבא** אמר בשם **שמואל** (ורב **יוסף** תיקן שזה בשם **רב**) שאם אדם כרך את רוב אורך התכלת (זה כינוי לציצית) – הציצית כשרה.
- **רב חייא בריה דרב נתן** שנה את הדין הזה בשם **רב הונא** שאמר בשם **רב ששת** בשם **רבי ירמיה בר אבא** בשם **רב**, והוסיף שאפילו אם לא כרך בה אלא חוליה אחת – הציצית כשרה.

- נוי הציצית: המצווה מן המובחר של הציצית היא שיהיה שליש גדיל (החלק הכרוך) ושני שלישים ענף (החוטים הפרודים).
 - שיעור חוליה: רבי אומר שכל "חוליה" צריכה להיות שלוש כריכות סביב הציצית.
 - מספר החוליות: הברייתא אומרת שמי שמפחית במספר החוליות לא יפחית משבע (כנגד שבעה רקיעים), ומי שמוסיף לא יוסיף על שלוש עשרה (כנגד שבעה רקיעים וששה אווירים שביניהם). (כמו שהגמרא תגיד בדף מ"ג, שהתכלת דומה לים והים דומה לרקיע, לכן גם הסידור שלה דומה לסידור הרקיעים).
 - הברייתא אומרת שכאשר מתחילים לכרוך את החוליות – מתחילים בחוט לבן (בגלל שלומדים "הַכֶּנֶף מִן כְּנָף"). אחרי שהתחיל בלבן, כורך באמצע בחוט תכלת, ובסוף חוזר ומסיים בלבן (בגלל הכלל ש"מעלים בקודש ולא מורידים").
3. בציצית של ירמיהו אין חוטים מתנפנפים הכל כרוך על ידי אחד הפתילים, הציצית כשרה?

גדיל וענף בציצית

- הגמרא מביאה מעשה: שרב ורבה בר בר חנה ישבו יחד וראו אדם שעבר לפניהם כשהוא לבוש בגלימה שכולה צבועה בתכלת, והציציות שלו היו "גדילא מיגדיל" (כלומר, הציצית כרוכה כולה כגדיל אחד מתחילתה ועד סופה, בלי חלק פרוד של חוטים שנקרא "ענף"). רב אמר שהגלימה יפה אבל הציצית לא יפה. רבה בר בר חנה אמר שגם הגלימה יפה וגם הציצית יפה.

- הגמרא מסביר את המחלוקת:

- רבה בר בר חנה סובר שמכיוון שבפרשה אחת בתורה כתוב "גְּדִילִים" ולא כתוב "פתיל", ובפרשה אחרת כתוב "פתיל" ולא כתוב "גְּדִילִים", התורה נתנה ברירה: או לעשות את הכל גדיל (כרוך) או לעשות את הכל פתיל (חוטים פרודים).
- רב סובר שחייבים תמיד שיהיה גם "פתיל" (ענף של חוטים פרודים) שיוצא מתוך ה"גדיל". לשיטתו, המילה "גְּדִילִים" שנאמרה בתורה באה ללמד על מניין החוטים שצריך לשים בציצית: "גדיל" פירושו שני חוטים, ו"גדילים" (לשון רבים) פירושו ארבעה חוטים. את ארבעת החוטים האלה שמים בחור של הטלית וכופלים אותם (ככה שהם הופכים לשמונה). והחוט שכורך מסביב לגדיל גם הוא חלק ממניין החוטים וכולם יחד צריכים להיות שמונה, ודבר זה נלמד מהמילה "גדילים" (שיטה מקובצת).

4. גרשון מתעטף בטלית ממשי, הוא חייב לשים בה ציצית?

סוג החוטים וסוג הבגד (צמר, פשתן ומשי)

- חוטי צמר ופשתן: שמואל אמר בשם לוי שחוטי צמר (שגם הלבן וגם התכלת הם מצמר) מקיימים את המצווה ("פוטרים את הבגד") בבגד שעשוי פשתן. (כמו שלמדנו מפסוק ששעטנז הותר בציצית, מסמיכות הפסוקים) והגמרא מבררת האם גם הפוך חוטי פשתן פוטרים בגד של צמר? האם דוקא מאחר שהתורה התירה לשים תכלת (שהיא בודאות צמר) בבגד פשתן למרות

- איסור כלאיים, לכן גם הלבן של הציצית כשהוא עשוי צמר פוטר אותו? אבל הפוך צמר בפשתים לא? או אולי לחילופין התורה התירה את השעטנו בציצית גם במקרה ההפוך?
- **רחבה** בשם **רב יהודה** פסק שחוטי צמר פוטרם בגד פשתן, וגם חוטי פשתן פוטרם בגד צמר. הוא הוסיף שחוטי צמר ופשתן פוטרם כל סוג של בגד, אפילו בגדי משי ("שיראין").
 - **רב נחמן** חולק וסובר שבגדי משי פטורים מן התורה וחייבים בציצית רק מדרבנן. **רבא** הקשה עליו מברייתא שאומרת שבגדי משי, כלך וסריקין (סוגי משי שונים) חייבים בציצית.
 - **רב נחמן** הסביר שהחיוב הוא רק מדברי סופרים. והגמרא **שואלת** אם זה דין דרבנן איך אפשר לשים בבגדים אלו כלאיים (צמר ופשתן יחד), **ומתרצת** שהברייתא התכוונה שאפשר לשים או חוטי צמר או חוטי פשתן, אבל לא את שניהם יחד כדי לא ליצור כלאיים שלא במקום מצווה מן התורה.
 - הגמרא מנסה להביא ראיה שזה אכן דין דרבנן מזה שהברייתא התירה לשים ציציות משי ולא צמר או פשתים בבגד משי. אבל הגמרא דוחה את הראיה כי אפשר שהברייתא סוברת **כרבא**.
 - **רבא אמר**: שחוטי צמר ופשתן פוטרם את כל סוגי הבגדים (בין אם הם מאותו המין של הבגד ובין אם לא). ושאר המינים (כמו משי) פוטרם רק ב"מינן" – כלומר, אם הציצית עשויה מאותו חומר שממנו עשוי הבגד. כי כתוב גם צמר וגם פשתים, וגם ציצית הכנף – שפירושו מין של הכנף.
 - **ורב נחמן** שסובר שבגדי משי פטורים מהתורה, סובר כמו **התנא דבי רבי ישמעאל** שלומד מהשוואה לדיני נגעים שכל מקום שכתוב בתורה "בגד" סתם – הכוונה היא רק לצמר ופשתן. לכן, לשיטתו, רק בגדים אלו חייבים בציצית מן התורה (כתוב על כנפי בגדיהם). אבל, **אביי** מציין שיש דעה אחרת מאותו בית מדרש שמרבה את כל סוגי הבגדים (צמר גמלים, ארנבים, נוצה של עזים ומשי) לחיוב בציצית מהמילים "או כְּגֵד".